

Justitsministeren

Den 10. november 2017

Kopi til Folketingets Retsudvalg

Appel om nedsættelse af et lovforberedende udvalg vedrørende retshjælpsordningen

Undertegnede organisationer og personer, der alle deltager som interessenter i Justitsministeriets møderække om forbedring af retshjælpsordningen, vil med dette brev appellere til justitsministeren om at nedsætte et bredt sammensat lovforberedende udvalg, som kan foretage en grundig analyse af hele retshjælpsområdet (retshjælp, fri proces og retshjælpsforsikringer). En sådan analyse vil kunne danne grundlag for kvalificerede forslag til et nyt og enkelt retshjælpsystem, som vil sikre en reel og mere lige adgang til retshjælp og domstolsprøvelse, uanset geografiske forhold eller borgernes økonomiske og personlige ressourcer.

Siden den sidste større ændring af retsplejelovens regler om retshjælp og fri proces, som trådte i kraft i 2007, er der opstået en række problemer på retshjælpsområdet, som betyder, at ordningen ikke fungerer hensigtsmæssigt. Der er således en stor gruppe mennesker, som reelt ikke har adgang til retshjælp.

På baggrund af den efterfølgende debat herom har justitsministeren, som beskrevet i svar til Folketingets Retsudvalg (spørgsmål nr. 729 (Alm. Del), 2016-17), tilkendegivet, at Justitsministeriet vil afholde en række møder med interessenter til retshjælpsordningen med henblik på at drøfte forbedringer.

På det første møde med interessenterne den 4. oktober 2017 blev det gjort klart for de fremmødte interessenter, at det alene er problemerne med retshjælpsordningen og ikke problemerne med fri proces og retshjælpsforsikring, som skal behandles. Det blev samtidig oplyst, at eventuelle forbedringer skal ligge inden for de eksisterende bevillingsmæssige rammer. Interessenterne fik et generelt indtryk af, at der alene er lagt op til mindre justeringer af retshjælpsordningen.

Det er imidlertid afsendernes opfattelse, at sådanne mindre justeringer af en enkelt ordning ikke vil løse problemet, og at der er behov for en bredere og mere grundig gennemgang af hele retshjælpsområdet, herunder i forhold til samspelet mellem retshjælp, fri proces og retshjælpsforsikring.

Nedenfor omtales hovedproblemerne inden for de forskellige dele af retshjælpsområdet.

Retshjælp

Siden lovændringen er der sket en forskydning af retshjælpsaktørerne, idet færre og færre advokater yder retshjælp i en administrativ meget tung ordning til et salær, der ikke modsvarer arbejdsindsatsen. Derimod har antallet af retshjælpskontorer og deres rådgivning været stigende. Retshjælpskontorerne er dog hovedsageligt placeret i og omkring landets største byer, hvilket giver en geografisk skæv adgang til retshjælp. Samtidig har nye tilskudsregler forhindret oprettelsen af retshjælpsinitiativer, der ønsker at målrette deres rådgivning til særlige sagsområder og/eller persongrupper. Dette har medført en social ulighed i adgangen til retshjælp, idet de svageste borgere har svært ved at benytte sig af de eksisterende tilbud. Herudover er der problemer i forhold til retshjælpsordningens anvendelsesområde, hvor f.eks. verserende forvaltningssager er undtaget retshjælp ved advokat, ligesom retshjælpskontorerne ikke kan få tilskud til retshjælp i disse sager.

Fri proces

Antallet af civile sager med fri proces er faldet drastisk siden lovændringen, uden at dette i tilstrækkelig grad kan forklares af det generelle fald i civile sager, lovændringer mv. Hertil kommer, at det kun er 28 % af borgerne i samlivsforhold, som opfylder den økonomiske indkomstgrænse for fri proces, og at der som udgangspunkt ikke er mulighed for at yde hjælp til borgere, som ligger over grænsen. Der er også andre problemer, herunder at sagens betydning for domstolenes kontrol med statsmagten ikke indgår som et egentligt kriterium i vurderingen af, hvornår der gives fri proces.

Retshjælpforsikring

Selv om ca. 95 % af befolkningen har en retshjælpforsikring, som går forud for fri proces, er problemerne ikke løst. Dette skyldes bl.a., at retsplejelovens regler om samspillet mellem fri proces og retshjælpforsikring ikke i tilstrækkelig grad sikrer de økonomisk svage borgere dækning af alle omkostninger. Endvidere er en række almindelige sagstyper undtaget forsikringsdækning.

Tidligere initiativer vedrørende retshjælp, fri proces og retshjælpforsikring

Ovennævnte udfordringer er tidligere beskrevet i en lang række rapporter og redegørelser, herunder Retsplejerådets redegørelse fra juni 2012 om retshjælp ved advokat mv., analyse af udviklingen i retshjælp fra juni 2012 udarbejdet af Copenhagen Economics på vegne af Danske Advokater og Advokatsamfundet, rapport om retshjælp fra december 2016 afgivet af en arbejdsgruppe nedsat af Danske Advokater og Advokatsamfundet, Justitias rapport om den danske retshjælpsmodel fra juli 2017, Justitias analyse af ordningen om fri proces fra maj 2015 og Danske Advokaters hvidbog om retshjælpforsikringer fra februar 2012. Justitia arbejder i øjeblikket også på en analyse om retshjælpforsikringer, som forventes at udkomme i nærmeste fremtid.

Den 22. august 2017 afholdte Justitia desuden en konference på Christiansborg om borgernes adgang til retshjælp og domstolsprøvelse med deltagelse af bl.a. eksperter og politikere. På konferencen var der bred enighed om, at det danske retshjælpssystem med retshjælp, fri proces og retshjælpforsikring ikke fungerer hensigtsmæssigt, og at der er behov for at se på både retshjælpssystemet som helhed og samspillet mellem de tre underliggende ordninger.

Appel til justitsministeren

For at sikre borgernes adgang til retshjælp og domstolsprøvelse er det nødvendigt med en grundig gennemgang af hele retshjælpssystemet. Vi skal derfor appellere til justitsministeren om snarest muligt at nedsætte et lovforberedende udvalg som beskrevet i indledningen til dette brev.

Undertegnede organisationer og personer stiller sig meget gerne til rådighed med bidrag til et sådant arbejde.

Med venlig hilsen

Advokatsamfundet

Institut for Menneskerettigheder

Danske Advokater

Justitia

Professor Bettina Lemann Kristiansen

Forsikring & Pension

Forbrugerrådet Tænk

Sønderjyllands Retshjælp

Advokat Ole Dueholm

Københavns Retshjælp